

BİZ TOPLULUĞU

KIZ ÇOCUKLARININ EVLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN BÜTÜNCÜL BİR BAKIŞ

Kadın Politikaları Komisyonu

Ağustos, 2023

İçindekiler

1. Kız Çocuklarının Evlendirilmesine Neden Olan Etmenler.....	3
1.1 Din ve Örf-Adet Etkisi ve Bu Etkinin Politika Süreçlerine Yansıması.....	3
1.2 Eğitim Sistemi.....	7
1.3 Ekonomik Nedenler	8
1.4 Aile İçi Şiddet	11
1.4.1 Erken Yaşta Evliliklerin Şiddet Olarak Görülmesi Gerekliğinin Nedenleri	11
1.4.2 Kız Çocuklarının Evlendirilmesinin Aile İçi Şiddetle İlişkisi	12
1.4.3 Kız Çocuklarının Evlendirilmesinde Risk Faktörleri	12
1.5 Cinsel İstismar.....	13
2. Kız Çocuklarının Evlendirilmesiyle Mücadele.....	15
2.1 Kız Çocuklarının Evlendirilmesinin Engellenememesinin Sebepleri	15
2.2 Mücadele Yerel Yönetimlerin, Medyanın ve Sivil Toplumun Rolü	16
3. Kız Çocuklarının Evlendirilmesinin Uluslararası ve Ulusal Mevzuat Yönünden İncelenmesi.....	17
4. Evlendirilen Kız Çocuklarının Gelişimi	25
4.1 Evlendirilen Kız Çocuklarının Fiziksel Sağlığı	28
4.1.1 Çocuk Yaştaki Gebeliğin Bebeğe Etkileri	29
4.1.2 Çocuk Yaştaki Gebeliğin Anneye Etkileri.....	30
4.2 Evlendirilen Kız Çocuklarının Psikolojik Sağlığı	32
4.2.1 Kendini Yetersiz ve Değersiz Hissetme	32

4.2.2 Majör Depresyon ve Uyum Bozukluğu	33
4.2.3 Distimi	34
4.2.4 Özgül Fobi.....	34
5. Evlendirilen Kız Çocuklarının Sosyal, Toplumsal ve Ekonomik Hayatta Yeri	35
5.1 Evlendirilen Kız Çocuklarının Ekonomik Bağımsızlıklarını Elde Edememesi ve Yoksullaşması.....	35
5.2 Evlendirilen Kız Çocuklarının Sosyal ve Toplumsal Hayatta Yeri.....	37
KAYNAKÇA	40

birlikte ilerleyeceğiz.

1. Kız Çocuklarının Evlendirilmesine Neden Olan Etmenler

1.1 Din ve Örf-Adet Etkisi ve Bu Etkinin Politika Süreçlerine Yansıması

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de önemli sorunlardan biri olan çocuk istismarı toplumumuzda ‘evlilik’ yöntemi ile meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle kız çocukları evlilik adı altında cinsel istismara maruz bırakılmaktadır.

Erkeğin üstünlüğüne dayanarak inşa edilen toplum düzeni içindeki kadının rolü de şüphesiz kız çocuklarının evlilik adı altında cinsel istismara maruz bırakılmasının bir diğer sebebidir. Medyada da sıklıkla karşımıza çıkan bu roller, erkeklerin aktif, maceraperest, güçlü, cinsel olarak daha girişken oldukları; kadınların ise cinsel nesneler, itaatkâr, daha az bilgi sahibi, ev işlerinin işçileri oldukları fikrini lanse eder. Kız çocuklarının toplumdan soyutlamanın en kesin çözüm yolunun evlilik olarak görülmesi evliliğin toplumsal cinsiyet kalıplarının sosyokültürel bağlamdaki karşılığı olarak görülmesinin sebeplerinden biridir. Bu toplumsal cinsiyet kalıplarının dayanağı ise toplumda örf-adet ve dini inanç olarak görülmektedir.

Erken yaşta evlilik olarak ifade edilen kavram on sekiz yaşından önce yapılan evlilikleri ifade etmektedir. Hatta on sekiz yaşından büyük olsa bile fiziksel, duygusal, cinsel, psikolojik ve bilişsel gelişim düzeyleri evliliğe rıza göstermeye hazır olmayan kişilerin evlenmesi de bu kavramın kapsamına girmektedir. Erken evliliklerde kız çocuklarının çocukluk döneminde toplumsal cinsiyetle kurulan kadın rolünün çocuğa benimsetilmesi ve bunun sonucunda büyük bir kimlik karmaşası yaşanması erken yaşta evliliklerin belki de hafif sonuçlarındandır. UNICEF’in 2014 verilerine göre dünyada her yıl 700 milyondan fazla kadın 18 yaşını tamamlamadan evlendirilmiş olup bu kadınların üçte birinin de evlendiğinde 15 yaşından küçük olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’deki evlilik

resmi nikah ile gerçekleştiğinden resmi veriler, resmi nikah verileri olarak karşımıza çıkmaktadır. İmam nikahı adı altında resmi olmayan bir evlilik birliğinin içine sokulan kız çocuklarına ait veriler bulunmamaktadır. Kişilerin hayatlarına yn vermelerinde büyük bir etmen olan din, maalesef ki kız çocuklarının zorla evlendirilmelerini de meşrulaştırmak için kullanılmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığının resmi internet sitesinde ilmiyal başlıklı sayfada¹ bulunan İlmihale göre; “Ergenlik biyolojik bir olgunluğuna ifade eder. Bu da insandan insana, bölgeden bölgeye göre değışir. Bu bakımdan herkes için sabit bir ergenlik yaşı belirlemek mümkün değildir. Bu sebeple İslm hukukçuları ergenlik için genel duruma bakarak bir alt bir de st sınır belirlemişlerdir. Bu iki sınır arasında kişi ne zaman biyolojik olarak ergen olursa o andan itibaren bliğ sayılır. Alt sınırdan önce ergenlik iddiası dinlenmez. st sınıra ulaşan kimse de ergenliğuna ulaşmasa bile bliğ kabul edilir. Alt sınır kızlarda dokuz, erkeklerde on ikidir. st sınır ise Eb Hanife’ye göre kızlarda on yedi, erkeklerde on sekiz, İmam Mlik’e göre her iki cins için on sekiz, Eb Ysuf ve Muhammed’e göre yine her iki cins için on beştir.”² Aynı kitabın birinci cildine göre kendisinden beklenenleri yerine getirmesinde ona kılavuzluk etmeyi hedefleyen derli toplu bilgiler anlamını taşıyan ilmiyal kısaca “davranış bilgisi” olarak geçmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının resm sitesinde bulunan insanlara kılavuzluk etmeleri için hazırlanan kitaplarda Evlenme ehliyeti için alt sınırın kız çocuklarında dokuz yaş, erkek çocuklarında ise on iki yaş olduğuna yer verilmiştir.

¹ İlmihal (diyanet.gov.tr) (<https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/5255>) Erişim Tarihi: 13.10.2023

²İlmihal cilt 2.pdf (diyanet.gov.tr) syf:211

(https://webdosya.diyanet.gov.tr/DiyanetAnasayfa/UserFiles/DiniBilgiler/ilmihal_cilt_2.pdf) Erişim Tarihi: 13.10.2023

Tarikatlar içinde evlilik adı altında kız çocuklarının cinsel istismara uğraması bu istismarlarda dini inancın bir barikat olarak kullanıldığını gözler önüne sermiştir. “Dealing with Child Sexual Abuse” (2008: 6) adlı çalışmada başta ailelerin ve toplumun genelinin bu probleme kayıtsız kalması ve gerekli önlemlerin alınmaması problemin daha da karmaşık hale gelmesine neden olduğunu belirtmektedir.

Toplumumuz süregelen yıllar boyunca ataerkil sistem ile şekillenmiştir. Ataerkil sistemin kültüre nasıl yansıdığına bakarsak bu gelenek ve göreneklerin çocuk ihmal ve istismarına neden olan etmenler olduğunu gözlemleyebiliriz. Çok ufak bir örnek verelim; TDK’nin kelime aratma kısmına girelim ve kız kelimesini aratalım. Atasözleri, deyimler, birleşik fiiller ve kalıp sözlere baktığımızda kız almak, kızı kendi başına bırakırsan ya davulcuya kaçar ya zurnacıya, kızını dövmeleyen dizini döver, kız başına gibi tanımlar dilimizde ne kadar cinsiyetçi tabirlere yer verildiğini kanıtlar niteliktedir.

Kız vermek, kız almak gibi tabirler sanki kız çocuklarının biyolojik aileye bir emanet olarak verildiğini ve belirli bir yaşa gelene kadar baktıktan sonra asıl ailesine evlilikle sahip olacağı yönünde bir algıyı belirginleştirmektedir. Bunun sonucunda da kız çocukları yalnızca evlilik için büyütülen birer anne adayı gibi yetiştirilirken; erkek çocuklarına yemek yapmak, bulaşık yıkamak gibi küçük insani gereksinimler bile öğretilmiyor. Bu tamamıyla ataerkil-eril kültürün topluma yansımasıdır.

Günümüz hükümetinde siyasiler, kırmak istediğimiz bu ataerkil kültür yansımalarını desteklediklerini her koşulda dile getirmişlerdir. Dönemin hükümet sözcüsü Bülent Arınç, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Milletvekili Nursel Aydoğan’a “Bir kadın olarak sus” cümlelerini sarf etmişti. Yüzyıllardır süregelen

kadını sindirme politikasına oldukça katkıda bulunan bu sözler meclis tarihi için oldukça utanç verici bir leke olarak kalmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz cinsiyetçi bir atasözünü dönemin başbakanı Erdoğan katledilen Münevver Karabulut cinayeti için “Çocuğumuz öyle nereye giderse gitsin olmaz. Yalnız bırakılan ya davulcuya ya zurnacıya...” sözlerini sarf etmiştir.

Dönemin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek kürtajın yasaklanmasının gündeme geldiği bir dönemde tecavüz sonucu gebeliklerde kürtaj konusu tartışılırken, "Anası olacak kişinin hatasından dolayı çocuk niye suçu çekiyor. Anası kendisini öldürsün." demişti.

Cumhurbaşkanı Erdoğan Kadın ve Demokrasi Derneği'nin (KADEM) yeni hizmet binası açılışında “Çalışıyorum” diye annelikten imtina eden bir kadın, aslında kadınlığını inkâr ediyor demektir. Bu benim samimi düşüncemdir. Anneliği reddeden, evini çekip çevirmekten vazgeçen bir kadın, iş dünyasında istediği kadar başarılı olsun, özgünlüğünü kaybetme tehlikesiyle karşı karşıyadır, eksiktir, yarımdır. İnsanlığın yarısını oluşturan kadın; anneliğiyle, evinin ve çocuklarının üzerindeki etkinliğiyle, zarafetiyle, estetiğiyle, içgüdüleriyle, sahip olduğu farklılıklarla kadındır. Bu gerçeği bir kenara bırakıp erkekle kadını birbirlerine hasım olarak, rakip olarak gören anlayışı kesinlikle reddediyoruz.” ifadelerini kullanmıştı. Kadının toplumdaki yerini yalnızca çocuk doğurma olarak gören bu cinsiyetçi söylemler, kadınların toplumdaki kendilerine erkekler kadar yer bulma mücadelesine bir hakaret niteliğindedir. Kadının en büyük vasfını çocuk doğurmak olarak nitelendirmek bir kız çocuğuna ortalama 12-13 yaşlarında çocuk sahibi olabilme yeterliliğine sahip olduğu algısını oluşturmaktadır. Bir kız çocuğuna adet döngüsü başladığı anda kadın damgası kolaylıkla yapıştırılıyor fakat bunun sonucunda da henüz “çocuk” kimliğine sahip kız çocuklarına

yaşından kat kat büyük sorumlulukların (anne olmak, eş olmak) verilmesi kaçınılmaz oluyor.

Günümüz toplumuna baktığımızda ne yazık ki veriler çok da iç açıcı değildir. Her bir kız çocuğu bir cevher değerindedir ve kadınlarımız toplumda yalnızca annelik sıfatı ile var olmak için dünyaya gelmemiştir. Kurucumuz Mustafa Kemal Atatürk'ün de dediği gibi "Kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar toplum yaşamında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır."

1.2 Eğitim Sistemi

Kız çocuklarının evlendirilmesi ile mücadelede eğitim ve öğretimin etkisi yadsınamaz. Çeşitli farkındalık çalışmaları ile, bilhassa erken yaşta zorunlu evlilikler dahil olmak üzere çeşitli eğitim, seminer gibi bilinçlendirici çalışmalar özellikle toplumsal farkındalık oluşturmada büyük bir öneme sahiptir. Mücadelede büyük bir etken olan eğitim sistemi maalesef aynı zamanda kız çocuklarının evlendirilmesine neden olan bir etmen olarak da karşımıza çıkmaktadır. 4+4+4 olarak adlandırılan günümüz eğitim sistemi 11 Nisan 2012 tarihinde Resmi, Gazetede yayınlan 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile hayatımıza girmiş bulunmaktadır. Söz konusu bu değişiklik ile "sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim" ibaresi yerini "ilköğretim ve ortaöğretim" ibaresine bırakmıştır. Bu sayede maddeden "sekiz yıllık kesintisiz" ibareleri çıkarılmıştır. Bu sistem ile eğitim 4+4+4 olarak üç parçaya bölünmüş ve her parçasında eğitimden tabiri caizse kaçış için kapı aralamıştır. Öğrenciye, son dört yıllık eğitimine uzaktan devam edebilme

imkanı sunan sistem aileler tarafından kız çocuklarının henüz temel eğitimini kurumsal bir ortamda tamamlamadan eve çekilmesi, erken yaşta evlendirilmesi, ekonomik nedenlerle örgün öğretimden alınması ve iş gücü olarak kullanılması gibi durumların artmasına neden olmuştur. Sürekli olmayan eğitim sistemimiz, bu ve benzeri nedenler ile kız çocuklarının ellerinden eğitim haklarının alınabilmesine neden olmuştur. Örgün eğitimden ve sosyal hayattan çekip çıkarılan kız çocukları evliliğe itilmektedir. Örgün eğitimden kaçış fırsatı sunulan eğitim sistemi terk edilmeli on iki yıllık kesintisiz eğitim toplumun her kesiminden kız çocuklarına ulaştırılabilmelidir.

1.3 Ekonomik Nedenler

Günümüz şartlarında “ekonomik nedenler” hemen her konuda olduğu gibi erken yaşta evliliklerde de karşımıza çıkmaktadır. Kız çocuklarının evlendirilmesinin arkasında yer alan önemli faktörlerden biri de ekonomik nedenlerdir. Özcebe & Biçer’in (2013, syf. 89) makalesinde yer aldığı şekliyle; “Sosyal eşitsizliklerin temelinde yer alan ekonomik durum düzeyi ile de çocuk evliliklerinin yüzdesinde değişiklik görülmektedir. Hane halkı gelir düzeyi en düşük olan grupta 15-19 yaş grubunda doğurganlığın başlama yüzdesi %8, düşük grupta %11,1, orta düzeyde %4,8, yüksek düzeyde %4,3 ve en yüksek düzeyde %1,7’dir. Ekonomik durumun yükselmesiyle çocuk evlilikler de azalmaktadır.” ekonomik koşulların kız çocuklarının evlendirilmesinde ne derece etkili olduğu anlaşılmaktadır. Uluç vd.nin (2018) makalesinde de bu durum, “Birleşmiş Milletler İktisadi ve Toplumsal İşler Birimi tarafından 2000 yılında yapılan Evlilik Modellemeleri Araştırması’nda; çocuk gelin görülme sıklığı ile ailenin yoksulluğu ve ülkenin

gelişmişlik düzeyi arasında doğrudan bir ilişki olduğu, çocuk gelinlere gelişmiş ülkelerde çok düşük oranda rastlanıldığı ve bu oranın ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre arttığı ya da azaldığı saptanmıştır (United Nations, 2000). TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon Raporu (2010)’na göre aileler, hem üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek hem de başlık parası yoluyla aileye gelir sağlamak için kız çocuklarını erken yaşta evlendirmektedir” şeklinde yer almıştır.

Maddi sıkıntıların yaşandığı ailelerde kız çocuklarının evlenmesi ailenin yükünü azaltabilmektedir. Kimi zaman sofradan bir tabağın eksilmesi fikri dahi aileler için erken yaşta evlilikleri teşvik edici bir unsur olabilmektedir (Özcebe & Biçer, 2013.) Özellikle çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde bu duruma daha fazla rastlanabilmektedir. Kız çocuğu da bulunduğu bu ortamdan çıkış yolunun “evlilik” olduğu düşüncesi ile ikna edilebilmektedir. Yapılan bu evliliğin karşılığında başlık parası alınıyorsa aile ekonomisine katkı dahi sağlayabilmektedir. (Malatyalı, 2014, syf. 33.) Kaptanoğlu & Ergöçmen’in (2012) çalışmasında başlık parası ödenen evliliklerin yaklaşık yarısının 18 yaşından önce gerçekleştiği belirtilmiştir. Bu nedenle diğer faktörlerle birlikte ele alındığında “başlık parası” olgusunun da kız çocuklarının evlendirilmesinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Kız çocuklarının evlendirilmesindeki ekonomik nedenler yalnızca ailenin bakım yükünün azalması ya da ismi farklı kültürlerde değişkenlik gösterebilen “başlık parası” alınması ile sınırlı değildir. Aileler, kız çocuklarını evlendirirken onun daha iyi bir hayata, doğru ifadesiyle daha iyi ekonomik koşullara sahip olacak olmasını da göz önünde bulundurmaktadır. Maddi durumu iyi olan bir eş, bir aile yoluyla kız çocuğunun hayatının garanti altına alınmak istenmesi de bu evliliklerin sebeplerinden biridir. Bu çerçevede yapılan çalışmalarda da ekonomik

nedenlerden birinin, evlendirilen kız çocuğunun maddi refahının iyileşecek ve garanti altına alınacak olması olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Doğan & Mutlu'nun (2022, syf. 222) yaptıkları bir çalışmada, “Katılımcıların evlilik öncesi refah durumları incelendiğinde, yoksul olan katılımcı sayısı 11, orta seviyeli olan katılımcı sayısı 11, zengin olan katılımcı sayısı ise 3'tür. Katılımcıların evlilik sonrasındaki refah durumları incelendiğinde ise, yoksul olan katılımcı sayısı 1, orta seviyeli olan katılımcı sayısı 15, zengin olan katılımcı sayısı ise 9'dur. Bu verilerden hareketle, çocuk yaşta evlendirilen kız çocuklarının genellikle yoksul ailelerden geldikleri ve ekonomik açıdan daha iyi bir aileye gelin olarak gittikleri söylenebilir.” ifadeleri yer almıştır. Bu çalışma da kız çocuklarının evlendirilmesinde rol oynayan önemli bir diğer ekonomik nedeni gözler önüne sermektedir. Kimi zaman da kızlar daha rahat bir hayat ve zengin eş hayaliyle bu evlilikleri istemektedirler (Özcebe & Biçer, 2013.). Kendilerine sunulmayan maddi imkanların etkisi ve bundan kurtulmanın yolunun “evlilik” olduğu fikri de kız çocuklarının evliliğe yönlendirilmesinde etkili olmaktadır. Ekonomik durumları daha iyi olan bir aile ile evlendirilen kız çocuğu, kimi zaman sadece kendisi için değil ailesi için de bir “maddi kurtuluş kapısı” olarak görülmektedir. Daha zengin bir aile ile kurulan bağların sadece evlendirilen kız çocuğunun refahını değil, tüm ailenin maddi olarak iyileşmesini sağlayacağı düşüncesi ile de bu evlilikler gerçekleştirilebilmektedir.

Erken evlilikler bir nevi ailenin ekonomik kurtuluşu olarak görülmektedir (Aktepe, 2017.). Bu noktada kız çocuğunu evlendiren ailelerde ekonomik olarak maddi yükün hafiflemesi, alınan başlık parası ve benzeri paralarla eve para girişinin olması, evlendirilen kız çocuğunun maddi olarak daha iyi bir hayat sürmesi gibi sebepler ön plandadır.

Yıldız & Poyraz'ın (2020) çalışmasında şu ifadeler yer almaktadır; “Geleneksel yapıdaki aileler, özellikle kız çocuklarını bir an önce evlendirmek gerektiğini düşünmektedirler (UNICEF, 2003). Bu düşünce de kız çocuklarının okula gönderilmemesinde etkili olmaktadır.”

Kız çocuklarını evlendiren ailelerde, bu çocuklara özellikle yatırım yapmama eğilimi de gözlenmektedir. Birçok kültürde ebeveynler, kız çocuklarının evlendiklerinde evini terk edecekleri ve yatırımlarının boşa gideceğini düşündüklerinden kızlarının eğitime yatırım yapmama eğilimindedirler (Zengin vd., 2018.). Bu da kız çocuklarının ev için bir gelir kaynağı olma, para kazanma yollarını sınırlamaktadır yani kız çocuklarının evlendirilmesindeki ekonomik nedenlerin birçoğunun kapısını aralamaktadır. Dolayısıyla zaten evliliğe hazır bir durumda bulundurulmuş ve başka bir hayat amacına sahip olamayan kız çocukları, hayatlarına devam etme yolu olarak da evlendirilmektedir.

1.4 Aile İçi Şiddet

1.4.1 Erken Yaşta Evliliklerin Şiddet Olarak Görülmesi Gerektiğinin Nedenleri

Küçük yaşta evlenmek kız çocukların becerilerini, iletişim olanaklarını, bilgilerini sınırlar; sosyalleşmelerini engeller, hareket kabiliyetini azaltır, kendi kararlarını vermelerinin önünde bir engel teşkil eder; yapabilirliklerini kısıtlar, özgüvenlerini zedeler. Bunlar erken evliliğin ‘doğal’ olmayan sonuçlarıdır. Ebeveynin ve/veya toplumun baskısıyla alınan erken evlilik kararı, çocuğun rızası varmış gibi görünse de onu şiddete maruz bırakmak ve ömür boyunca şiddete açık bir yaşama göndermektir. Bunun yanı sıra evlilik gelenekleri de bir şiddettir; kuma, başlık

parası, beşik kертmesi gibi kadını değersiz bir mal olarak gösteren, kadını birbirine düşman eden tüm bu gelenekler birer şiddet türüdür.

1.4.2 Kız Çocuklarının Evlendirilmesinin Aile İçi Şiddetle İlişkisi

Toplumda taciz kültürünün ve istismarın artmasıyla birlikte aileler çocukları hakkında ciddi bir endişeye düşmüş ve evlilik yaşını neredeyse ilkokul çağına indirmiştir. Böylelikle kız çocuklarının denetimini aile kendi üstünden atıp evlendiği adama vermiştir. Bunun en büyük sebebi ise toplumumuzda var olan ‘Namus Kutsaldır’ düşüncesi altında kız çocuklarını kendine bir yük olarak görmesi ve bir an önce bu yükü devretme arzusudur. Bu gerekçeyle evlendirilen kız çocukları evden kaçabilmekte, seks işçiliğine zorlanabilmekte ve uluslararası kadın ticaretine konu olabilmektedir. Buna ek olarak, genç yaştaki kadınların aile içi şiddete maruz kalma riskinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal destek aile içi şiddete koruyucu bir etmen oluştururken, sosyal desteği daha az olan kadınların şiddete maruz kalma ihtimali artmaktadır. Bu da kendi kız çocuklarını dahi koruyamaması ve aynı kadere teslim etmesi anlamına gelmektedir.

1.4.3 Kız Çocuklarının Evlendirilmesinde Risk Faktörleri

Aile içi şiddetten bunalan, psikolojik olarak yıpranan ve artık o ailede yaşamak istemeyen kız çocukları bir çözüm yolu olarak çareyi evlenmekte bulmaya başladı. Evde kendini değersiz hisseden, sevgisiz büyüyen ya da sürekli bir hizmetçi gibi davranılan kız çocukları ciddi bir aile içi psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Evlenip kendi evine, eşyalarına, kendi yaşamına sahip olmak ister ve haliyle kendi ayakları üstünde durma arzusuyla daha değerli hissedeceğine inanıp bir yanılgıya düşer. Diğer yandan evlenip gittiği ev, eşin ailesinin ya da ailesine yakın bir ev ise orada da psikolojik bir şiddet riski vardır; ‘gelin’ itilip kakılabilir, hizmete zorlanabilir, kendini hazır hissetmeden çocuk sahibi olmaya

zorlanabilir, hatta sövölüp dövülebilir. Ancak evden kaçma, uzaklaşma arzusu bu ihtimali göz önüne getiremez.

Çocukluk çağında aile içi şiddete maruz kalma ya da bu duruma tanık olması erkek çocuğunun gelecekte kendisine bir aile kurduğunda şiddet uygulama riskini, kız çocuğunun da bu duruma boyun eğme riskini arttıracaktır. Çünkü çocuk ailesini rol-model alır bu tarz bir iletişim gören, bununla yetiştirilen çocuk aynı şekilde davranmayı öğrenecektir.

Şiddete tanık olan çocuk şiddetten kendini suçlayabilir, kendisini sorumlu tutabilir ‘Yardım edemiyorum çaresizim’, ‘Lütfen babamı/annemi bana kötüleme... Ben taraf olmam ki’, ‘Bütün bu olanlar benim yüzümden’ gibi düşüncelere kapılıp eğer kendisi evden giderse tüm sorunlar çözülecek olarak düşünüyor olabilir. Bu süreçte anne ve babanın kesin ve açık bir dille; sorunun onunla hiçbir alakası olmadığını ve kavga sebeplerinin bir kız çocuğundan çıkmadığını anlatmaları gereklidir.

1.5 Cinsel İstismar

Günümüz Türkiye’sinde kültür, örf ve adetler bölgeler arasında göz ardı edilemeyecek farklılar göstermektedir. Örneğin, resmi verilere göre, evlilik yaşı ortalaması İstanbul’da 25.7 iken Ağrı’da bu sayı 22.5 seviyelerine kadar düşmektedir. Mevcut veriler ışığında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde evlilik yaşı ortalamasının ülke geneline kıyasla düşük seviyelerde seyrettiğini söylemek mümkündür. Kız çocuklarının evlendirilmesi ve çeşitli istismara maruz kalmalarının arkasında yatan en büyük etmenlerden birinin kültür olduğunu göz önünde bulundurarak, özellikle bahsi geçen bölgelerde kız çocuklarının evlendirilmesi ve istismarı daha sık şekilde karşımıza çıkmaktadır. Evlilik dışı

ilişkilerin günümüz sosyal normlarına ters olması, kız çocuklarının ‘gelin adayı’ olarak yetiştirilip büyütülmesi, ailelere maddi getirileri olmadığından yük olarak görülmeleri erken evliliklerin sebepleri olarak görülebilir. Bu sebeplerin sonuçlarıysa erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının aile evlerinde ya da ‘gelin’ olarak gönderildikleri evlerde çeşitli istismarlara maruz kalmalarıdır. Domino etkisi gösteren bu türden evlilikler, toplumda ve yakın çevrede erken evlilikleri normalleştirir gözükmekte ve çocuk istismarlarına sebep olmaktadır.

Bu evlilikler binlerce çocuğun gerek fiziksel gerek de psikolojik sağlığına mal olmakta ve toplumun huzurunu bozmaktadır. Erken evliliğin ve istismarların önüne geçmenin en sağlam yolu kanunlardan geçmektedir. Ülkemizde bu konuyla ilgili birçok meclis oturumu düzenlenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin “Altı Yaşındaki Bir Kız Çocuğunun Evlilik Adı Altında Cinsel İstismara Maruz Bırakılması Olayının Araştırılarak Benzer Olayların Yaşanmaması ve Her Türü Çocuk İstismarının Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” Toplantı Tutanaklarında; çocuk koruma sistemlerinin daha güçlü hale getirilmesine ilişkin, çocuk istismarı ve ihmalinin toplumsal ve ekonomik etkilerinin tespitine ilişkin, çocuk istismarı ve ihmali konusunda ülkemizdeki ve dünyadaki tanımların çok net yapılmasına ilişkin öneriler göze çarpmaktadır.

Ülkemizde yapılan çalışmaların ve düzenlemelerin yeterli olmadığı ve Dünya’ya nazaran da yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Kız çocuklarının evlendirilmesi ve istismarlara engel olabilmenin en önemli yolunun yasalar olduğu unutulmamalıdır. TBMM, bu ve benzeri olay ve olguların nedenlerini tespit etmeli ve buna uygun çözümler yaratan yasalar ortaya koymalıdır.

2. Kız Çocuklarının Evlendirilmesiyle Mücadele

2.1 Kız Çocuklarının Evlendirilmesinin Engellenememesinin Sebepleri

Evlenme istatistiklerine göre; 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2002 yılında %7,3 iken bu oran 2021 yılında %2,3'e düşmüştür. TÜİK 2021 verilerine bakıldığı zaman kız çocuk evliliklerinin 2002 yılına göre azaldığını görmekte beraber istatistikler bizlere kız çocuklarının evlendirilmesinin hâlen önüne geçilememiş olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ailenin sosyoekonomik düzeyi ve eğitim durumları bahsi geçen durumun engellenememesinin önemli sebeplerindendir. Kız çocuklarına eğitim imkânı sunulmayıp ergenliğin ilk dönemlerinde evlilikle karşı karşıya bırakılmasına daha çok kırsal kesimlerde karşılaştığımız sosyoekonomik düzeyleri yüksek olmayan ailelerde rastlamaktayız. Sosyoekonomik şartlardan dolayı aile; masraflarını karşılama, başlık parası gibi sebepler ile kız çocuklarını evliliğe itekliyor. Ailelerin eğitim düzeyleri ile ters orantılı bir şekilde bu evliliklerin arttığını da söyleyebiliriz. Özellikle ataerkil toplumlarda babanın okur-yazar olmaması o ailede yaşanan çocuk evliliğin riskini daha da arttırmaktadır. Geleneksel aile yapılarında kız çocuklarına doğdukları andan itibaren sanki hep bu evlilik için hazırlanmalıymış gibi yetiştirilmeye başlanmaktadır. Toplumsal yaşantımızda bu bakış açısını doğrular nitelikte birçok kalıplaşmış cümle de yer almaktadır. Örnek vermek gerekirse; ‘evlensin de yerini bulsun’, ‘kadının yeri kocasının yanındır’ gibi söylemlerin sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebebi olan geleneksel kabuller ve dini inançlar da yaptırılan evliliklerin önüne geçilmesine mâni olmaktadır. Söz konusu bu tür inanç ve normların hâkim olduğu toplumlarda, “kızının ekonomik yükünün bir başkasına devredilmesi”, “kızlarının yuvasının doğduğu ev değil gelin gideceği

yer olarak görülmesi”, “kadının namusunun korunması” gibi algılar görülmektedir. Ataerkil düzen içerisinde bulunan her türlü toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle alakalı birçok algı vardır ve toplumlarda yaşayan bu algılar, on sekiz yaş altı evliliklerin mevcudiyetinin önüne geçilmesinde bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumda yer alan bu algılar nedeniyle kız çocuğu, aileye belirli bir zaman diliminde emanet edilmiş bir varlık olarak görülmektedir. Geleneksel düzen içerisinde doğup büyüyen bu çocuklar tabulaşmış çeşitli düşüncelerle doğumundan başlatılıp evlendirileceği yaşa kadar iç içe bırakılmıştır.

2.2 Mücadele Yerel Yönetimlerin, Medyanın ve Sivil Toplumun Rolü

Kız çocuklarının evlendirilmesinin önüne geçilmesi için toplumsal farkındalığın artırılması ve bu konuda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda sivil toplumun, medyanın ve yerel yönetimlerin iş birliği içerisinde yapacağı çeşitli faaliyetler toplumsal bilincin artmasını sağlayacaktır.

Politika üretim süreçlerinde sivil toplum Türkiye’de yeterli temsili sağlayamamaktadır. Sivil toplum kuruluşları; gönüllüleri ve konu hakkında çalışmalarda bulunmuş temsilcileri ile konu hakkında pratik ve teorik boyutta çalışmalar yapmalı ve sahada daha faal olmalıdır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, sadece kız çocuklarının evlendirilmesi değil genel kapsamda Türkiye’deki kadın politikaların şekillenmesinde kendilerine daha çok alan bulmalıdır.

Bölge halkının oyuyla göreve gelen yerel yönetimler, sorunun çözümü için oldukça önemli bir pozisyonda bulunmaktadır. Sahip olduğu kamu imkanları ve yerel halk tarafından meşru bir güç olarak görülmesi bakımından yerinden yönetimler, konuyla ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde yürüteceği ortak akademik ve bilinçlendirme çalışmalarıyla hem konuya dair daha

sağlıkla politikalar üretebilecek hem de faaliyetlerin etki gücünü ve niteliğini artıracaktır. Ayrıca Türkiye’de meşru bir kamu kuruluşu olarak güçlü bir imaja sahip olan yerel yönetimler, sivil topluma karşı duyulan çekinceli tavrın da azalmasına neden olacaktır.

Türkiye’de ulusal ve yerel medyanın bu konu hakkında kullanacağı dil çok kritiktir. Ülkenin kırsal kesimlerinde daha yaygın olarak rastladığımız bu sorun hakkında toplumsal bilinci artırmak için yerel medyanın yeri son derece hayatidir. Özellikle yerel medyanın erken yaşta evlilik vakalarına dair kullandığı dile dikkat etmesi gerekmektedir. Bu sorun hakkında ölçüsüz ve teşvik edici dil kullanan haber ve içeriklerde bulunan medya kuruluşlarının sıkı şekilde denetlenmesi gerekmektedir.

Kız çocuklarının evlendirilmesi Türkiye için hala daha ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu konuda yapılacak çalışmalar merkezi yönetimin ürettiği politikalarla sınırlı kalmamalı, siyasal sistemi oluşturan farklı grupların da iş birliği içerisinde bu politika üretim süreçlerine katılması gerekmektedir. Sivil toplumun ve yerel yönetimlerin yapacağı bu çalışmalara ek olarak da toplumsal bilincin kazanılmasında ve faaliyetlerin etki gücünün artırılmasında önemli bir unsur olarak ön plana çıkan medyanın da sergileyeceği tavır oldukça kritiktir.

3. Kız Çocuklarının Evlendirilmesinin Uluslararası ve Ulusal Mevzuat Yönünden İncelenmesi

Türk Medeni Kanunu madde 11 ve 12; erginliğin on sekiz yaşın doldurulmasıyla başladığını, evlenme kişiyi ergin kıldığını ve on beş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabileceğini düzenlemiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu 3.maddede çocuk, daha erken yaşta ergin olsa bile,

on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; korunma ihtiyacı olan çocuk ise bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder. Türk Ceza Kanununa göre ise çocuk deyiminden; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi anlaşılır. Türk Ceza Kanununa göre cinsel istismar deyiminden; on beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılır. Sonuç olarak ulusal mevzuatımıza göre, ergin kılınmış olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış kişi çocuk olarak tanımlanır.

TMK md.124, evlenme ehliyetinin yaş koşulunu düzenlemiştir. Buna göre; “Erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.” Bu nedenle ergin sayılsa bile on sekiz yaşını doldurmadığından ulusal mevzuata göre çocuk olarak tanımlanan kimselerin evlenmesi erken yaşta veya çocuk evliliği olarak tanımlanır.

Türk mevzuatındaki bu düzenlemelerin yanında uluslararası hukuktaki ki diğer hukuk kaynaklarına bakıldığında çocuk yaşta evlilik konusunun doğrudan veya dolaylı olarak düzenlediği görülür.

Kız çocuklar ‘başlık parası’, ‘süt hakkı’ gibi adlar altında aileleri tarafından para karşılığı evlendirilebilmektedir. Yasal olmayan bu ‘evlilikler’ kültürel olarak dini nikah ve diğer adlar ile ‘meşru’ kabul edilir. Bu kabul, kız çocuğun cinsel, bedensel, ticari, duygusal sömürsüne ortak olmaktır. Uluslararası hukuktaki düzenlemelerden biri olan Avrupa Sosyal Şartı tarafları, ulusal ve uluslararası

nitelikteki tüm uygun yollarla aşağıdaki hak ve ilkelerin etkili bir biçimde gerçekleştirileceği koşullara ulaşmayı politikalarının amacı sayarlar;

“Madde 9 - Mesleğe yöneltilme hakkı

Akit taraflar mesleğe yöneltilme hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak üzere, gerektiğinde, engelliler de dahil olmak amacıyla herkese, niteliklerine ve bu niteliklerin iş olanaklarıyla ilişkisine göre işini seçme ve mesleğini geliştirmesine ilişkin sorunları çözmek için yardımcı olacak bir hizmet vermeyi veya bunu teşvik etmeyi ve bu yardımın okul çocukları da dahil olmak üzere gençler ve yetişkinler için ücretsiz yapılmasını sağlamayı taahhüt ederler.”

Sözleşmenin sunduğu bu yol ile mesleki beceri edinen kız çocukları ekonomik güç elde edebilir ve bu sayede erken yaşta evlilik ve sonuçları gibi bir insan hakkı ihlaline maruz kalmalarının önüne geçilebilir.

“Madde 17 - Çocukların ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı
Akit taraflar, çocukların ve gençlerin kişilikleri ile fiziksel ve zihinsel yeteneklerinin tam gelişimini sağlayacak bir çevrede yetiştirme haklarını etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamak amacıyla, doğrudan ya da kamusal ve özel örgütlerle işbirliği yaparak, aşağıdaki hususlara yönelik tüm uygun önlemleri almayı taahhüt ederler:

a- Çocukların ve gençlerin, ebeveynlerinin hak ve ödevleri göz önünde tutularak, gereksinim duydukları bakım, yardım, öğretim ve eğitim olanaklarına sahip olmalarını özellikle bu amaç için uygun ve yeterli kurum ile hizmetlerin kurulması ve sürdürülmesini sağlamak.

b- Çocukları ve gençleri ihmal, şiddet ve sömürüye karşı korumak. (Küçük yaşta evlendirmeler ihmal, şiddet ve sömürüdür)

c- Ailelerinin desteğinden geçici ya da mutlak olarak yoksun kalan çocukların ve gençlerin korunmasını ve bunların devletten özel yardım almasını sağlamak.

2- Çocukların ve gençlerin okula devamlarının özendirilmesinin yanı sıra parasız ilk ve orta öğrenim sağlamak. “

“Madde 30 - Toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkı tüm bunlar kapsamında unutulmaması gereken bir nokta vardır ki Çocuk evliliği yoksulluğu da beraberinde getirir, çünkü eğitim ve mesleki beceri için uygun yaş dönemi, ev-aile sorumluluklarını öğrenmekle geçirilmiştir. Ayrıca, çocuklar evlendikten sonra da maddi açıdan aileye bağımlılıklarının sürmesi yoksullaşmayı kaçınılmaz hale getirmektedir.”

Yine önemli olan bir diğer düzenleme olan Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ile erken yaşta ve zorla evliliklerin bağıni incelediğimizde;

“Madde 3- Bu sözleşmeye taraf devletler, bu sözleşmede belirtilen bütün ekonomik, sosyal ve kültürel hakları kullanmada kadınlarla erkeklere eşit hak sağlamakla yükümlüdürler.” Erken yaşta evliliğe maruz kalan kız çocukları bu evliliklerin getirdiği sonuçlar ile ekonomik, sosyal ve kültürel hakları kullanmada kanun önünde eşit haklara sahip olsalar bile bu eşitlik sağlanamamaktadır.

“Madde 10- Bu sözleşmeye taraf olan devletler aşağıdaki hususları kabul ederler: Bütün çocuklar ve gençler yararına, ebeveynlikten ya da başka koşullardan dolayı hiçbir ayırım gözetilmeksizin, özel koruma ve yardım tedbirleri alınmalıdır. Çocuklar ve gençler ekonomik ve sosyal sömürüden korunmalıdır. Onların ahlaki değerlerine ya da sağlıklarına zararlı olabilecek, hayatlarını tehlikeye sokabilecek ya da normal gelişmelerini engelleyebilecek işlerde çalıştırılmaları yasalarla cezalandırılmalıdır. Devletler, ayrıca, yaş sınırları koyarak, çocukların

bu yaş sınırları altında ücretli olarak çalıştırılmasını yasalarla yasaklamalı ve cezalandırmalıdır. “

“Madde 12- Bu sözleşmeye taraf devletler, herkesin, ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkını kabul ederler. Bu sözleşmeye taraf devletlerin, bu hakkın tam olarak kullanılmasını sağlamak için alacakları tedbirler şu amaçlara yönelik olacaktır: a) Ölü doğum ve çocuk ölümleri oranlarının düşürülmesini ve çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesini sağlamak.” Erken yaşta evliliklerde anne ve çocuğu açısından fiziksel ve zihinsel olarak bazı hastalıklara maruz kalabilirler. Bu konuya raporda “Evlendirilen Kız Çocuklarının Gelişimi” başlığı altında yer verilmiştir.

“Madde 13- Bu sözleşmeye taraf devletler, herkesin eğitim görme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf devletler, eğitimin, insanın kişiliğinin ve onur duygusunun tam olarak gelişmesine yönelik olacağı ve insan hakları ile temel özgürlüklere saygıyı güçlendireceği hususunda mutabıktırlar. Taraf devletler ayrıca, eğitimin, herkesin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılmasını sağlayacağı, tüm uluslar ve tüm ırksal, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu geliştireceği ve Birleşmiş Milletler’in barışın korunmasına yönelik faaliyetlerini güçlendireceği hususlarında mutabıktırlar.”

Bu noktada başvurabileceğimiz en önemli kaynaklardan bir diğeri ise şüphesiz İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’dir.

“Madde 4- Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.” Çocuk evliliği köleliğin günümüzdeki biçimi olduğu yaygın bir görüştür. Bu görüşün neden yaygın olduğu ise bu evliliklerin çocuk açısından sonuçları, erken yaşta evliliklerin günümüz toplumunda köleliğin bir biçimi olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Kız çocuklarının evlendirilmesi kadına yönelik şiddetin bir türüdür. Bu evliliklere engel olmak için atılacak her adım, aynı zamanda, kadınların gelecekte yaşayacağı şiddeti önleme politikasının bir parçası olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle Avrupa Konseyi Kadına Karşı ve Ev İçi Şiddetle Mücadele ve Bunun Önlenmesi Sözleşmesi diğer bir adıyla İstanbul Sözleşmesinde de bu konuya ilişkin hükümler bulunacaktır.

“Madde 4 - Temel haklar, eşitlik ve ayrım gözetmeme

Taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı kınar, ve önlemek üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri gecikmeksizin alır ve bu kapsamda,

Kadın-erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ya da diğer uygun mevzuata dahil eder ve bu ilkenin uygulamada gerçekleştirilmesini güvence altına alır;

Kadınlara yönelik ayrımcılığı, ihtiyaç bulunması halinde, yaptırımlar uygulamak yoluyla yasaklar;

Kadınlara yönelik ayrımcı yasa ve uygulamaları kaldırır.” Erken yaşta/zorla evlilikler cinsiyet temelli ayrımcılığın hem sebebi hem de bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşitlik ilkesini uygulamada gerçekleştirilmesi için kanuni düzenlemeler almak devletlerin sorumluluğundadır.

“Madde 6 – Toplumsal cinsiyete duyarlı politikalar

Taraf devletler bu sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerinin uygulamasına ve Sözleşme hükümlerinin etkisinin değerlendirilmesine toplumsal cinsiyet perspektifini dahil edeceğini ve kadın-erkek eşitliği ve kadınları güçlendiren politikaları teşvik edeceğini ve etkili bir şekilde uygulayacağını taahhüt eder.”

Yine Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) erken evliliklere şu şekilde değinmiştir:

“Madde 2- Taraf devletler, kadınlara karşı her türlü ayrımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayrımı ortadan kaldıracı bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

Kadın-erkek eşitliği ilkesini kendi anayasalarına ve diğer ilgili yasalara henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı;

Kadınlara karşı her türlü ayrımı yasaklayan ve gerekli yerlerde yaptırımları da içeren yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi;

Kadın haklarının erkeklerle eşit temelde himayesini, yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kuruluşlarla kadının her tür ayrımcılığa karşı etkin bir şekilde korunmasını sağlamayı;

Kadınlara karşı herhangi bir ayrımcı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı;

Herhangi bir kişi veya kuruluşun kadınlara karşı ayırım yapma girişimini önlemek için bütün uygun önlemleri almayı;

Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturulan mevcut yasa, yönetmelik, âdet ve uygulamaları değiştirmek veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı;

Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal cezai hükümleri yürürlükten kaldırmayı.”

“Madde 5- Taraf devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır:

Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün

uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek.” Erken yaşta/ zorla evlilikler, gelenekler sebebiyle devam ettirildiği düşünülen bir davranış biçimidir ve hayat boyu sürececek eşitsizliğin göstergesidir. Beşinci madde dolaylı olarak bu geleneksel davranışın değiştirilmesi gerektiğini ifade eder.

Çocuk Haklarına Dair BM Sözleşmesi, konuya dair uluslararası mevzuat açısından önem arz etmektedir. Çocuk Haklarına Dair BM Sözleşmesine taraf olan Türkiye Cumhuriyeti’nin sözleşmeye göre birçok yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüklerden bazıları şunlardır: Çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eşitsel bütün önlemleri almakla yükümlüdür. Ve aynı sözleşme gereği görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun, kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkının bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gereken özeni göstermek suretiyle tanıyacaktır. Bu amaçla çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada; çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa özellikle sağlanacaktır. Esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korumakla yükümlüdürler. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti, cinsiyet temelli şiddetin kaynağı ve ürünü olan çocuk evliliklerini önlemek için buna dair yasal mevzuat dâhil olmak üzere gerekli düzenlemeleri yapıp tedbir almakla yükümlüdür. Bu doğrultuda on sekiz yaşını doldurmadıkça kişinin evlenemeyeceği ve evlenmesine izin verilemeyeceğinin düzenlenmesi

gerekmekte, evlilik adı altında dini nikah ile kurulan ve resmi olmayan evlilik birliği içine kız çocuklarının sürüklenmemesi sağlanmalı ve buna yönelik gerekli tedbirler alınmalıdır.

4. Evlendirilen Kız Çocuklarının Gelişimi

Günümüz dünyasında çocukların gülümsemesi, umutları ve potansiyelleri geleceğimizi şekillendirmektedir. Ancak hala birçok toplumda, bu umutların gölgelenmesine neden olan bir gerçekle karşı karşıyayız: çocuk yaşta evlilikler. Bu durum, hem insan hakları hem de toplumsal gelişim açısından büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kız çocukları, bu durumdan en çok etkilenen grupların başında gelmektedir.

0-18 yaş arasındaki çocuklar, birçok gelişimsel dönemlerini tamamlayarak yetişkinlik dönemine doğru adım atmaktadırlar. Bu dönemlerin ne doğrultuda gerçekleştiği hem kişilerin yetişkinlik zamanlarını belirlemekte hem de bu dönemler içerisinde var olan eksiklikler birbirlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğın bebeklik dönemi içerisinde çocuk bakımından sorumlu kişinin -anne, baba, aile büyükleri gibi- geçirdiği vakitler aktif bir şekilde kullanılması ve çocuğın çevresindeki uyaranlar artırılarak çocuğa sunulması, bir sonraki gelişim dönemlerinde çocuğın kendi hayatını, arkadaşlıklarını, eğitim sürecini vb. süreçleri şekillendirmede etkin bir rol alacaktır.

Küçük yaşlarda birçok nedenden ötürü evliliğe itilen kız çocuklarının gelişimleri yaşlıtlarının gelişiminden birden fazla noktada farklılıklar barındırmaktadır. Bu farklılıklar çocukların gelecek yaşamlarını da etkilemekte, henüz “çocukluk” kavramını hayatlarında benimseyemeden yetişkinlik yaşantısında ayak uydurmaya mecbur bırakılmaktadırlar.

Ergenlik dönemi öncesinde, özellikle ilkokul gibi zorunlu eğitim içerisinde bulunan çocukların evlendirilmesinde; çocuklar benliklerini fark edebilmekte ya da bunu oluşturmakta, yeni bir ortama geçiş sürecini yönetmede, dönemin içerisinde bulunan becerilerini geliştirmede ve bilişsel açıdan ilerleme sağlamada yaşlılarına oranla sorunlar yaşamaktadırlar. Henüz oyun oynayarak kendi dünyalarındaki gelişmeleri benimsemeye çalışan kız çocukları evlendirilerek, gelecek yıllarda üstesinden gelebilecekleri sorumlulukları bu yaşlarında almaktadırlar ve çeşitli mücadele yöntemleri üretme gerekliliği içerisinde de bırakılmaktadırlar. Bu yaş grubu içerisinde büyük bir önem taşıyan ve gelecekleri açısından da hayatlarını şekillendirecek olan “oyun” kavramı; çocukların özellikle yaşlılarıyla olan iletişimine, soyut düşünmeye, sorumluluk almaya katkı sağlayabilecek ve psikomotor, sosyal-duygusal, dil, bilişsel, öz bakım gibi becerilerinin gelişmesinde yardımcı olabilecekken evlilik sonucunda bertaraf edilmekte ve çocukların olası gelişimlerinin elde edilmemesine neden olmaktadır. Eğitim süreçlerinin de geride bırakılmasıyla birlikte çocuklar, entelektüel açıdan gelişmeye zemin hazırlayamamakta ve yaşamlarının en değerli haklarından olan eğitim hakkını elde edememektedirler. Tüm bunlarla birlikte evlilik yaşantıları içerisinde fiziksel ve cinsel şiddetle mücadele eden çocuklar; fiziksel ve psikolojik gelişimleri açısından sorunlar yaşamakta, bir sonraki dönemlerde bu durumların getirilerini birçok şekilde hissedebilmekte ve psikopatolojik sorunlarla yüzleşmektedirler. Devamında ise cinsiyet kavramını tam olarak benimsememiş olan çocuklar, toplumsal cinsiyet kalıplarının içerisinde kendilerini bulabilirler ve kendi özerkliklerinin oluşmasında herhangi bir girişimde bulunma noktasında, var olan bilgi eksikliğinden ötürü ilerleme sağlayamamaktadırlar. Henüz “cinsellik” kavramı açısından da bilgi eksikliği olan, psikoseksüellik konusunda ise herhangi bir gelişimi olmayan, ego ve

süperego kavramları yeni gelişen bu dönemde çocuklar, yaşadıkları istismarlar sonucunda yaşatlarından farklı olarak bu sorumluluğu da üstlenme durumunda bırakılmaktadırlar.

Ergenlik döneminde evlendirilen kız çocukları da bir önceki dönemle bağlantılı sorunlarla birlikte kendi gelişimsel dönemlerinin getirilerini ve evlendirilme sonucu oluşan eksiklikleri fark edebilmektedirler. Kendini yeniden keşfetme sürecinin tam da yaşandığı, ikinci büyüme ve gelişme dönemi olarak bilinen bu evre, zaman zaman sorunlarla yüzleşebilir. Ergenlik, hızla değişen bu döneme uyum sağlamada zaman zaman güçlükler yaşayabilir. Bedensel değişimlerin yanı sıra büyüme ve gelişme sorunlarıyla, cinsel kimlik arayışlarıyla da başa çıkmak zorundadır. Bir yandan fiziksel dünyasında yaşanan bu hızlı değişimlerle uğraşırken diğer yandan da psikososyal gelişimle ilgili meydan okumalarla karşılaşır. Bu dönemde ergen kimlik oluşturma, sosyal ilişkileri yönetme ve geleceğe yönelik plan yapma gibi konularda deneyimler kazanır. Ancak evlenme, aile kurma ve çocuk sahibi olma gibi yetişkinlik sorumluluklarına henüz fiziksel veya psikososyal olarak hazır değildir. Psikososyal açıdan olgun bir birey, kişisel kimliği ve sağlam bir karakteri olan kişidir. Gelişim görevlerini başarıyla tamamlar, mevcut ve gelecekteki zorluklarla başa çıkmak için gereken beceri ve yetenekleri kazanır. Dolayısıyla erken yaşta evlenen bireylerin yaşadıklarını anlamlandırmak oldukça karmaşık bir hal alabilir. Bu süreç, hem fiziksel hem de duygusal açıdan olgunluğa erişmek için daha fazla zaman gerektiren bir evredir. Henüz arkadaşlarıyla iletişimlerini kurmada yeni girişimlerde bulunan ve kimliğini oluşturmada ilerlemeler kaydeden bir çocuk, evliliğin getirdiği sorumlulukları üstlenirken tüm bu gelişimsel özelliklerden geride kalabilmekte, benliğini oluşturmada yaşatlarıyla aynı düzeyde olamamakta ve toplumsal açıdan da bir ilerleme sağlanmasında yardımcı olamamaktadır.

4.1 Evlendirilen Kız Çocuklarının Fiziksel Sağlığı

Kız çocuklarının evlendirilmesi sonucunda meydana gelen yıkıcı sonuçlardan birisi fiziksel sağlıkları üzerinde meydana gelen olumsuz etkilerdir. Bu evlilikler çocuğun;

- Cinsel ilişkiye çok erken girmesi (Yani cinsel istismara maruz bırakılması),
- Cinsel yolla alınan enfeksiyonlarla yaşama riskinin artması,
- İstenmeyen, erken ya da sık aralıklı gebelik ile karşı karşıya kalması,
- Uygun olmayan bir koşulda ve güvenli olmayan düşük meydana getirmesi,
- Doğum ve gebeliğe bağlı kalıcı rahatsızlıklar,
- Genital kanser riskinin artması,
- Uzun süreçte idrar/dışkı kaçırmayla sonuçlanan kronik komplikasyonlar yaşaması,
- Doğum esnasında anne veya yenidoğan ölümü gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Çocuk yaşta evlilik konusunda ilk ele alınacak konu, çocuğun erken yaşta cinsel ilişkiye yani cinsel istismara maruz bırakılmasıdır. Henüz olgunluğa erişememiş bu çocukların, erken cinsel ilişki sonucunda vücutlarında organ hasarları hatta bu hasarlardan meydana gelen ölümler oluşabilmektedir.

Çocuk yaşta evliliklerin bir getirisi olan gebelikler, doğumlar ve düşükler evlendirilen çocukların hayatlarında çok büyük yer kaplamaktadır. Her yıl gerçekleştirilen doğumların %11'ini çocuk yaşta evlendirilen bireyler oluşturmaktadır ve bu bireylerin yaş aralığı yalnızca 15-19'dur. Bu gerçekleşen doğumların, her yıl yaklaşık 50.000 kadarı çocuk yaştaki annelerin yaşamına mal

olmaktadır. Bu gebeliklerde yalnız çocuk yaştaki annelerin yaşamları değil, yenidoğan ve bebeklerin de yaşamları tehlike altına girmektedir.

WHO (Dünya Sağlık Örgütü) verilerine göre 15-19 yaş aralığındaki kız çocuklarının gebelikleri ve doğumda meydana gelen komplikasyonlar, ölümlerinin başlıca sebepleridir. Öyle ki bu yaş aralığında meydana gelen anne ölümleri; diğer anne ölümleri ile birlikte hesaplandığında, tüm anne ölümlerinin %14'üne tekabül etmektedir ve bu oran oldukça yüksektir. Adölesan (ergenlik) çağındaki annelerin gerçekleştirdiği doğumlardaki ölüm oranı, erişkin çağıdaki (20-29 yaş aralığı) annelerin gerçekleştirdiği doğumlardaki ölüm oranından %50 daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Erken yaşta evlenen kız çocuklarının, bu evliliğin sonucu olarak yaşam sürelerinin kısılması ve hayatları boyunca kendileriyle olacak olan sağlık sorunları ile karşı karşıya kalma oranları çok yüksektir. Bu sorunların dışında kaldıklarında bile sağlıklı yaşam kalitelerinde yine de bir azalma meydana gelmektedir.

4.1.1 Çocuk Yaştaki Gebeliğin Bebeğe Etkileri

Çocuk yaştaki gebeliklerin gebe kalanın bebek açısından da olumsuz etkileri olmaktadır. Henüz adölesan annenin gebeliğe hazır olmayan fizyolojik yapısından dolayı bebeğin, annenin uterusuna implantasyonu gerçekleşemeyebilir ve bunun sonucunda abortus (düşük) meydana gelebilir. Ayrıca gelişimini tamamlamamış anne abortus gerçekleştirmese bile hala erken doğum riski taşımaktadır.

Adölesan dönemindeki çocukların pelvislerinin gelişimi tamamlanmadığından, yetişkinlerden boyut olarak çok daha küçük pelvise sahiptirler. Pelvis boyu doğum yapabilecek boyuta henüz ulaşmadığından, meydana gelecek doğum anne için ne kadar tahribat yaratma riski taşıyorsa bebek için de aynı oranda

tahribat yaratma riski taşımaktadır. Hem anne hem de bebek için zor bir doğum gerçekleşebilir.

Henüz adölesan dönemindeki anne, kendi gelişimini tamamlamadığından üreme sistemi de henüz gelişmemiş olacaktır. Bu nedenle bebeğin uterusu implantasyonu başarılı gerçekleşse bile plasentanın gebelikte yeterince gelişmemesiyle bebeğin beslenememesi gibi nedenlerden intrauterin gelişme geriliği (Fetal dönemdeki bebekte büyüme geriliği) ve düşük doğum ağırlığı gibi konjenital anomaliler (Doğumsal defektler) meydana gelebilir.

4.1.2 Çocuk Yaştaki Gebeliğin Anneye Etkileri

Annede preeklampsi meydana gelebilir. Preeklampsi, gebelik zehirlenmesi olarak da bilinen, gebelik döneminin 20. Haftası ve sonrasında meydana gelen, doğumun ardından bir hafta kadar daha devam eden yüksek tansiyon ve idrarda protein atılımı görülen bir hastalıktır. Hem anne hem bebek için risklidir. Ölüme neden olabilir.

Adölesan gebelikte, postpartum endometrit görülebilir. Bu hastalık endometriumun (rahim iç zarı) iltihaplanması durumudur. Nedeni doğum sırasında bir veya birden fazla bakterinin endometriuma girmesidir. Çocuk yaştaki gebeliklerde zor doğum gerçekleşmesi ve doğum süresinin uzaması postpartum endometrit riskini daha da arttırmaktadır.

Çocuk yaştaki annenin pelvis boyutunun yeterince büyük olmaması durumdan kaynaklanan bir diğer olumsuzluk obsterik fistüldür. Obsterik fistül, uzun süreli doğum sırasında meydana gelir. İdrar ve bağırsak kanalları arasında bulunması normal olmayan tüm açıklıklar obsterik fistül olarak tanımlanmaktadır. Bu açıklıklardan dışkının kontrolsüzce geçişi gözlenir.

Gebe kalmış çocukta, gebeliğe bağlı hipertansiyon gözlenebilir ve hipertansiyon oldukça ölümcül bir hal alabilir veya vücutta tahribatlar bırakabilir. Hem bebek hem de anne için risklidir.

Hamilelik ile birlikte ocuk yaştaki annede anemi (kansızlık) görülebilir. Aynı hipertansiyon gibi annemi de oldukça ölümcül riskler taşımaktadır. Annenin lm ile sonuçlanabilir. Anemi, yalnız anneyi etkileyecek bir durum değildir. Bebeğin gelişiminin olumsuz etkilenmesine hatta bebeğin ölümüne neden olabilir.

ocuk yaştaki annede doğum esnasında yırtıklar meydana gelebilir. Doğum sırasında ve sonrasında kanamalar gerçekleşebilir. Bu kanamalar kontrol altına alınamadığında annenin ölümüne neden olacaktır.

Doğum ve hamilelik gebe çocuğun üreme sisteminde defektlere neden olabileceğinden gebelik veya gerçekleştirdiği doğum, çocukta infertilite (kısırlık) meydana getirmesi sıkça görülen bir komplikasyondur.

TBMM'nin 2010 yılında erken yaşta evlilikler hakkındaki komisyon raporuna göre erken yaşta çocukların evlendirilmesi sonucunda;

- Vücut ağırlığı artışının yetersizliği
- şışmanlık, vücut ağırlığında artış
- Preeklampsi
- Kansızlık
- Fistüller
- Kemik dokusu kaybı ya da zayıflama
- Cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar
- Baş pelvis uyuşmazlığı
- Ağır kanamalar

- Doğum sonrası sorunlar
- Sık gebelik
- Anne ölümleri
- Yeni doğan ölümler, düşük doğum ağırlığı
- Kanserler

görülebilmektedir.

4.2 Evlendirilen Kız Çocuklarının Psikolojik Sağlığı

Farklı anadili olan bireylerin yabancı dil öğrenirken karşılaşabileceği temel zorluklardan biri dil transferidir. Dil transferi, öğrenilen yabancı dilde anadilin yapılarını veya kelimelerini yanlış bir şekilde kullanmaya neden olabilir. Bu durum, özellikle iki dil arasında benzerlikler olduğunda ortaya çıkar. Eğitimciler, dil transferinin farkında olmalı ve öğrencilerin dil mücadelelerine karşı anlayışlı bir tutum sergilemeli, yanlışlarını düzeltirken onları cesaretlendirmelidir.

Türkiye’de pek çok kız çocuğu, geleneksel toplumun dayattığı basmakalıp toplumsal cinsiyet rollerinin arkasına sığındırılarak çocuk yaşta evlendirilmeye mahkûm edilmesiyle birlikte kız çocuklarında ciddi psikolojik rahatsızlıklar doğurmuştur. Bu psikolojik rahatsızlıklardan bazıları şu şekilde sıralamaya konulup açıklanabilir:

4.2.1 Kendini Yetersiz ve Değersiz Hissetme

Türkiye’de yasal evlenme yaşı 18 olup kararlaştırılan yaş sınırının tartışmaya açık olması bir tarafa; bu yaşın altında, çocuk yaşta evlendirilmesi onlara birtakım sorumluluk altında hissettirmektedir. Zoraki yaptırılan evlilikler fiziksel, fizyolojik ve psikolojik açılardan evlenme ve çocuk sahibi olma sorumluluklarını taşımaya hazır olmayan yaşta yapıldığından dolayı, gelecekleri kendi

kontrollerinin altında olmamaktadır. Bu durumda da kişi, benlik algısını giderek yitirmeye mecbur bırakılmıştır. Savunmasız bir şekilde gittiğı aile evinin hayatını şekillendirmesi ve geleceğini zorla evlendirilmiş eşinin çizmesi, kişiyi aciz hissettirmesine neden olmaktadır. Dört duvar içerisinde bulunan bir evde, sorumlulukların tek bir kişinin çatısına girmesi kişiyi yetersiz hissettirir. Erken yaşta evlendirilmeye mahkûm bırakılmış kız çocuklarının ailelerini ziyareti, sağıkla ilgili kararlar, ev için yapılacak harcamalar, çocuk sahibi olmak, istenilen çocuk sayısı ya da doğum kontrol yöntemi kullanmak gibi konularda dikkate alınmadığı ve bu konularda son sözü genellikle eşlerinin söylediğı gözler önüne alındığında bu örnekler bireyi gün sonunda yetersiz ve değersiz hissettirmeye sebep olacaktır.

4.2.2 Majör Depresyon ve Uyum Bozukluğu

Ergenliğin kaybına uğratılması, zorla cinsel ilişkiye girdirilmesi ve kişisel gelişimini tamamlayamaması kişiyi depresif konumuna götüren belli başlı nedenlerdir. Her yaşın doğasına özgü durumları, sorumlulukları, hayat standartları vardır ancak bu yaşın gerektirdiğı halden çıkarılıp yaşının kat ve kat fazlası işlerin yaptırılması, çocuğun oyun çağında olması gerektiğı yaşta evlendirilmesi ve evliliğin getirdiğı sorumluluklar altına girmesi hiç şüphesiz ki çocuğun dengesini sarsar ve yaşıtlarına uyum sağlayamaz. Ev içinde birbirinden ağır sorumluluk bindirilen kız çocuklarına yine o ev içerisinde en az söz hakkına sahip olan kız çocukları güç eşitsizliğı nedeniyle ağır depresif bozukluk içerisinde girip intihar girişimi düşüncesiyle karşı karşıya kalmakta olup intihara meyilli ve girişimli bireyleri ortaya çıkarmaktadır.

4.2.3 Distimi

Kişinin uzun süre içinde üzüntü, melankoli bir hal almasından dolayı ortaya konulup teşhisi görülen distimi bozukluğunu, sözünü ettiğimiz çocuklarda da görmekteyiz. Eşinin himayesi altına girmiş, sesini duyuramamış bireylerde sıkça görülen bu psikolojik rahatsızlığın ağır boyutları da vardır. Bir kişiye bağlı olmasından dolayı ortaya çıkan bu sorun, bireyi daha güçsüz kılar ve her an terk edilme veya istismara uğrama riski ile karşı karşıya bırakır.

4.2.4 Özgül Fobi

Birtakım nesnelerden ve durumlardan belirgin ve sürekli korku içine girilmesi, her zaman paniğin ve anksiyetenin hâkim olması durumudur. Bir diğer tabirle aşırı veya mantıksız korkudur. Bireyde bırakılan travmaların göstergesidir. Yüksek sesin baskın çıktığı her türlü psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddete başvurulmuş ortamda bulunan bireyin veya bizzat şiddeti gören birinci tekil şahsın bu hastalığa karşılaşma olasılığı çok fazladır. Başka bir profil olarak bakıldığında ise eğitim düzeyinin düşük olduğu ailelerde; katı örf ve adetleri gerekçe olarak kabul eden bazı kesimlerde çocuğunun okumasına izin verilmiyor, ailenin maddi durumuna göre ya eve kapatılıyor ya sürekli zorla çalıştırılıyor, evleneceği kişi aile tarafından ve yaş sınırı gözetilmeden belirleniyor, yapacağı çocuk sayısına ve çocuklarını nasıl büyüteğine asla karar veremiyor. Karşılaşılan bu olumsuzluklar neticesinde kişi özgül fobiyle baş başa bırakılıyor.

5. Evlendirilen Kız Çocuklarının Sosyal, Toplumsal ve Ekonomik Hayatta Yeri

5.1 Evlendirilen Kız Çocuklarının Ekonomik Bağımsızlıklarını Elde Edememesi ve Yoksullaşması

Kız çocuklarının evlendirilmesine sebep olan önemli etmenlerden biri ekonomik nedenlerdir. Çeşitli ekonomik gerekçelerle evlendirilen kız çocukları, evlilik sonrasında da bu bağlamda farklı problemlerle karşı karşıya gelmektedir. Evlendirilen kız çocuklarının önüne çıkacak olan problemler hem çocuğun kendisini hem de toplumun tamamını etkilemektedir.

Demir vd. (2022 syf. 56) yaptıkları çalışmada bu konu hakkında “Yoksulluk, erken yaşta evliliklerin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilmektedir. Erken yaşta evlilik yapan kız çocuklarının eğitim hayatı kesintiye uğramakta; küçük yaşta üstlendikleri ev içi sorumluluklar, çocuk sahibi olma ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları nedeniyle de iş hayatına ve sosyal hayata katılmaları engellenmektedir” şeklinde bir değerlendirmede bulunmuşlardır. Yoksulluğun, kız çocuklarının evlendirilmesinde hem neden hem de sonuç olmasındaki en önemli faktör eğitimsizliktir. Kız çocuklarını evlendirmeyi düşünen ve bu nedenle ona eğitim bağlamında herhangi bir yatırım yapmayan aileler, bu kız çocuklarını okula dahi göndermeyebilmektedir. Eğitimi sekteye uğrayan ve çoğu zaman temel eğitimini dahi tamamlayamayan kız çocuğu, evlilik sonrasında da bu eğitime devam etme şansı bulamamaktadır. Bu da kız çocuğunun finansal özgürlüğünü kazanması için atabileceği adımları ciddi seviyede kısıtlamaktadır. Evlendirilen kız çocukları yalnızca eğitimden değil istihdam olanaklarından da yararlanamamaktadır. Sınırlı imkânlarla da olsa belirli bir yaştan sonra iş hayatına atılmak isteyen evlendirilmiş kız çocuğu, bu noktada da evin diğer sorumluluklarına arkasını dönememektedir. Bu bağlamda evlendirilen kız

çocuklarının önündeki eğitim engeli ve üstüne binen “ev sorumluluğu” nedeniyle maddi özgürlüğe sahip olması neredeyse imkansızlaşmaktadır. Ayrıca bu sebeple ekonomik özgürlük sağlayamayan gençler ve özellikle kadınlar öncelikle eğitim seviyesi düşüklüğü, daha sonra düşük ekonomik seviye birlikte bağımlılık döngüsünde içerisine girmektedirler (Duran vd., 2022.) Erken yaşta evlilikler o toplumun kalkınmasında en büyük hedefleri olan yoksulluğun azaltılması, eğitimin yaygınlaştırılması, cinsiyet eşitliğinin sağlanması, çocuk yaşamlarının korunması ve sağlığın geliştirilmesinde bir engel olarak ortaya çıkmaktadır (Boran vd., 2013.) Evlendirilen kız çocukları bu faktörler neticesinde evlendirildiği adama bağımlı hale gelmekte ve refah düzeyinde bir etkisi olmadan yalnızca kendisine verilenle yetinmek durumunda kalmaktadır.

Çocuklara aile, ev, çocuk bakımı gibi sorumluluklar verilmekte olup bu çocuklar girdikleri ailelerde bir çeşit köle olarak kullanılabilmektedir (Aktepe & Atay, 2017.) Çocuk sayısı fazla olan kendi ailesinden kopup evlendirilerek bir başka kalabalık aileye giren kız çocuğunu en az evdeki kadar ağır sorumluluklar beklemektedir. Evlendirilen kız çocuğunun maddi refahı için kalabalık aile hem gelirin fazla bölünmesi hem de istihdama katılım için vaktin olmaması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda başlık parası da evlendirilen kız çocuğunun girdiği yeni aile tarafından farklı biçimde değerlendirilebilmektedir. Kız çocuğunun evlendirilme sürecinde başlık parası veren taraf, bu yolla kız çocuğunu dilediği gibi çalıştırabileceği düşüncesine de sahip olmaktadır. Ev için veya ailenin geçim kaynağı olan herhangi bir iş için evlendirilen kız çocuğu çalıştırılmakta ancak herhangi bir finansal özgürlüğe sahip olamamaktadır. Çelebi & Piyal (2022, syf. 634) bu durumu “Ekonomik nedenlerden dolayı erken yaşta evlenen kız çocuğu, alınıp satılmakta ve yeni ailesinde de söz sahibi olamamaktadır. Ona verilen görevleri yapmak ve bu duruma katlanmak zorundadır. Bu durum çocuğun ticari

sömürüsüdür” şeklinde açıklamışlardır. Duman & Coşkun da (2019) makalelerinde “Hatta yoksulluk nedeniyle aile büyüklerinin koyun, inek, tarla karşılığı kızlarını evlendirdiği bilinmektedir. Böylesi bir durumda küçük yaşta gelin olan çocuğa; gittiği evde -başlık parası karşılığı alınmasından dolayı- tarlada veya evde çalışma zorunluluğu yüklenmektedir” tespitini yaparak durumu daha açık bir ifadeyle beyan etmiştir.

Bu durumların yanı sıra kız çocuklarının evlendirilmesinde her zaman “daha zengin bir eş” mantığı görülmez. Bu da evlendirilen kız çocuğunun evlendirilerek bir başka ekonomik problemlerle mücadele etmeye başlayacağını gösterebilir.

5.2 Evlendirilen Kız Çocuklarının Sosyal ve Toplumsal Hayatta Yeri

Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi çocuğu fiziksel, ruhsal olarak etkilemekle beraber toplumsal hayatta da geri planda kalmasına neden olan pek çok sorunlara sebebiyet vermektedir. Erken yaşta evlilikler, ataerkil ve gelişmemiş toplum yapısında ve Türkiye’de de hâlâ hakim olan küresel bir sorundur. Şimdi gelelim bu kız çocuklarının toplumsal hayattaki yerine. 18 yaş altında evlendirilen kız çocukları ailelerin zoruyla gelin gittiği evlerde, o evlerdeki kurallara uyma zorunluluğuna sahiptir. Daha babası, ailesi tarafından sözü dinlenmeyen bu kız çocuklarının evde veya toplumda söz sahibi olma hakkı ellerinden alınmıştır. Zaten toplumda var olan eşitsizlik kavramı da bu olaylar yüzünden pekişmekte; kadına eğitim alanında zor şartlar, çalışma hayatından, sağlık olanaklarından yararlanamama gibi zorluklar çıkarmaktadır. Eğitimsiz olan kız çocuğu diğer yaşlılarından çok farklı bir konumda kalmaktadır. Toplum tarafından sözü dinlenmeye gerek olmayan cahil bir birey olarak adlandırılır. Evlendirilen kız çocukları; evlilik nedeniyle okullarını terk etmek zorunda

kalmakta, ergenlik zamanı elde etmeleri gereken sosyal becerileri kazanamamakta ve toplumun evlilikte koyduğu normlara ayak uydurmak durumunda kalmaktadır. Sonuç olarak kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi; toplumsal alanda iş sahibi olamamalarını, fikir belirtme özgürlüklerinin dahi ellerinden alındığını göstermektedir. Zaten sosyal becerilerinin gelişmediği, evlilik normlarına uygun bir şekilde davranması gerektiği için sistem dışına itilmiş, sosyal ve toplumsal hakları ellerinden alınmış birey konumuna yerleşmişlerdir. Kız çocukları büyüdükleri çevreden gerekli desteği, sevgiyi, ilgiyi alamadan yine aynı şekilde hiçbir söz haklarının olmadığı aileye veriliyorlar. Zaten karakterin oluşması gereken bir çağda kendilerini kaybeden çocuklar, tekrar kendilerini bulmaya çalışırken maalesef çocuk sahibi oluyorlar. Kimlik gelişimi daha tamamlanmamış birinden, bir bebeğe annelik etmesini beklemek hem bebeğe haksızlık hem o çocuğa haksızlıktır. Mutlu bir aile yapısında büyümemiş çocuklar ve o aile içindeki olumsuz durumlar yüksek ihtimalle çocuğun karakterinde etkili olacak ve ilerleyen yaşlarda onun da sosyal ve toplumsal ayrımlara maruz kalmasına neden olacaktır. Erken evliliklerin devamlılığını sağlayan başlıca etken, toplumsal sorun olarak değil toplumsal gereklilik olarak görülmesiyle ilişkilidir. Ebeveyn tutumu, çarpıtılmış din referanslı açıklamalar, eğitimsizlik veya hukuki süreçlerin tam olarak toplum hayatına yansıtılamaması sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Erken evlilik her iki cinsiyette de sorun olmasına karşın özellikle kız çocukların hayatını daha fazla etkilemektedir. Toplumda hâkim olan kadına yönelik cinsiyetçi bakış açısı, erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının olumsuz konumlarını iyice pekiştirmektedir. Kadın bir neslin yetişme sürecinde ilk rehber olduğu için kadınların gelişmesi, toplumun gelişmesi bakımından çok önemlidir. Bu yüzden erken yaşta evlilikler, yalnızca bireysel sorun olarak değil toplumsal sorun olarak da görülmelidir. Kız

ocuklarının evlilik adı altında cinsel istismara maruz bırakılması sorununa önleyici olarak; eğitim seviyesinin ve bireysel farkındalıkların artırılması, hukuki kurallardaki çelişkilerin düzenlenmesi ve yasakların topluma güçlü şekilde hissettirilmesi, toplum yapısının üretmiş olduğu toplumsal cinsiyet rollerinin dayanak kullanıldığı olumsuz durumların engellenmesi ve ataerkil yapıyla mücadele edilmesi gerektiği belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Aktepe E., Atay İ. M. Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2017; 9(4): 410-420

Aslan B (2019). Psikoloji Penceresinden Erken Yaşta Evlendirilen Kız Çocukları. Türk Psikoloji Yazıları, 22(43), 43- 55. 10.31828/Tpy1301996120180525m000004

Bia Haber Merkezi. (2016, 04 07). Akp'li Siyasetçilerin Cinsiyetçilik Arşivi. Bianet: <https://M.Bianet.Org/Bianet/Toplumsal-Cinsiyet/173705-Akp-Li-Siyasetcilerin-Cinsiyetcilik-Arsivi> Adresinden Alındı

Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E. & Eren, T. (2013). Çocuk Gelinler. Marmara Medical Journal, 26 (2), 58-62. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Marumj/Issue/432/3207>

Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S. & Saniyaman, S. (2015). Çiçeklerin Kaderi: Türkiye’de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Araştırma. Bilig, (73), 63-98. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Bilig/Issue/25349/267630>

Cumhuriyet. (2022, 12 13). İsmailağa Cemaatinden Sonra Kadiri Tarikatında Da İstismar Skandalı! Cumhuriyet: <https://Www.Cumhuriyet.Com.Tr/Turkiye/İsmailaga-Cemaatinden-Sonra-Kadiri-Tarikatinda-Da-İstismar-Skandalı-2011747> Adresinden Alındı

Çadem. (Tarih Yok). Aile İçi Şiddet. Çadem Psikoloji: <https://Www.Cadempsikoloji.Com/Calisma-Alani/2-Cift-Ve-Aile-Danismanligi/106-Aile-İci-Siddet> Adresinden Alındı

Çelebi M., Piyal B. Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Yapılan Evlilikler. Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care. 2022; 16(3): 632-638.

Çetin, M. & Çetin, M. (2020). Toplumsal Bir Gerçeklik Olarak Çocuk Gelin Kavramı. Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, (5), 107-122. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Jscs/Issue/55100/706838>

Çoban, A. (Tarih Yok). Aile İçi Şiddet. Adnan Çoban Klinik: <https://Www.Adnancoban.Com.Tr/Aile-İci-Siddet> Adresinden Alındı

Demir, Y., Özel, C. & Sütçü, S. (2022). Erken Yaşta Evliliklerin Bireysel ve Toplumsal Sonuçları. Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi, 2 (3), 49-62. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Dicod/Issue/74132/1223822>

Diken. (2016, 06 05). Erdoğan, ‘Kadınlığın Tanımı’ nı Da Yaptı: Anneliği Reddeden Kadın Eksiktir, Yarımdır. Diken: <https://Www.Diken.Com.Tr/Erdogan-Kadinligin-Tanimini-Da-Yapti-Anneligi-Reddeden-Kadin-Eksiktir-Yarimdir/> Adresinden Alındı

Diyanet İşleri Başkanlığı. (1998). İlmihal 1. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı. <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/5255> Adresinden Alındı

Diyanet İşleri Başkanlığı. (1998). İlmihal 2. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı. <https://www.diyanet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay/5255> Adresinden Alındı

Doğan Köroğlu, A. (2014). En Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Erken Yaşta Evliliklerle Mücadele ve Türkiye Uygulamaları. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

Doğan, Ü. G. A. N. & Mutlu, S. (2022). Çocuk Gelin Evliliklerinin Sosyo-Kültürel Kökenlerine İlişkin Nitel Bir Çalışma: “Ben Kızımı Onlara Kurban Ederim”. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 46 (2), 218-235. Retrieved From <Http://Cujos.Cumhuriyet.Edu.Tr/Tr/Pub/Issue/74585/1141244>

Duman, N. & Coşkun, B. N. (2019). “Çocuk Yaşta Evlilik” Ya Da “Çocuk Gelin” Olgusuna Psikososyal Bir Bakış. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (İbad), 4 (2), 267-276. Doi: 10.21733/İbad.536029

Duran, H., Gürsoy, İ. N. & Kumcağız, H. (2022). Evli Kadınlardan Göz Ardı Edinilen Çocuk Yaşta Evliliklere İlişkin Perspektifler: Nitel Bir Çalışma. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, (25), 31-48. Retrieved From <Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İujws/Issue/73757/1140061>

Kaptanoğlu, İ. Y.-. & Ergöçmen, B. A. (2012). Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 15 (2), 128-161. Retrieved From <Https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Sosars/Issue/11398/136112>

Köseli, A., & Çelik, K. (2020). Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım. Ankara: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.

Malatyalı, M. K. (2014). Türkiye’de ‘Çocuk Gelin’ Sorunu. Nesne Psikoloji Dergisi, 2 (3), 27-38. Doi: 10.7816/Nesne-02-03-03

Özaydın, P. (2016, 11 09). Aile İçi Çocuk İstismarı. Psychother: <Http://Pisikonet.Com/Yazilarimiz-Aile-İci-Cocuk-İstismari-13.Html> Adresinden Alındı

Özcebe, H. & Biçer, B. K. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler. Türk Pediatri Arşivi, 48 (2), 86-93. Doi: 10.4274/Tpa.1907

Sabancı Vakfı, Uçan Süpürge. (Tarih Yok). Çocuk Evlilikleri ve Ev İçi Şiddet. İstanbul: Sabancı Vakfı.

Tutanak Hizmetleri Daire Başkanlığı. (2023). Altı Yaşındaki Bir Kız Çocuğunun Evlilik Adı Altında Cinsel İstismara Maruz Bırakılması Olayının Araştırılarak Benzer Olayların Yaşanmaması ve Her Türlü Çocuk İstismarının Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Krln. Mcl. Ar. K. Tutanak Dergisi, 01- 40.

Türkiye Psikiyatri Derneği. (Tarih Yok). Özgül Fobiler. Türkiye Psikiyatri Derneği: <https://Psikiyatri.Org.Tr/Halka-Yonelik/30/Ozgul-Fobiler> Adresinden Alındı

Uluç, G., Erçetingöz, A. & Süslü, B. (2018). Hukuki ve Toplumsal Boyutuyla Çocuk Gelin Olgusu ve 2010 Sonrası Türk Sinemasının Çocuk Gelinleri. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 10 (4), 75-94. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/İaud/Issue/39515/466276>

Unicef Türkiye. (Tarih Yok). Çocuk Yaşta Evlilik. Unicef Türkiye: <https://Www.Unicef.Org/Turkiye/%C3%A7ocuk-Ya%C5%9fta-Evlilik> Adresinden Alındı

Wood, J.T. (2009). Gendered Lives- Communication, Gender, And Culture, Boston: Wadsworth Cengage Learning

Yıldız, D. & Poyraz, T. (2020). Sosyo-Demografik ve Sosyo-Kültürel Bağlamda Erken Evlilikler: Çocuk Gelinler ve Çocuk Damatlar. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad), (32), 159-186. Doi: 10.20427/Turkiyat.581208

Yüksel, H. & Yüksel, M. (2014). Çocuk İhmali ve İstismarı Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler Gerçeği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 1-24. Retrieved From
<https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Jiss/Issue/25893/272880>

Zengin, D., Yardımcı, F. & Başbakkal, D. Z. (2018). Çocuk Yaşta Yapılan
Evliliklerin Etkisi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 34 (2), 89-97.
Retrieved From
<https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Egehemsire/Issue/38978/398679>

